

Teide och nationalparken

Om man står nere vid Atlantstranden t ex i Los Cristianos och ser upp mot berget, vars topp ofta kan vara täckt av snö, tror många att toppen på berget är Teide. Så är inte fallet. Berget framför dig och vulkantoppen är inte samma berg. Berget på Teneriffa var en gång i tiden mycket högre än vad Teide är i dag. Berget rasade samman och i sänkan som bildades kom flera millioner år senare vulkanen Teide att växa upp.

När man talar om Teide uppfattar många att man menar det centrala området på Teneriffa, som ligger högre än där folk normalt bor eller där den stora pinjeskogen börjar. Vi är då på en höjd av mer än 1 000 m över havet. Ordet Teide finns i dag i många benämningar som inte direkt har med vulkanen Teide att göra.

Teide

Detta högt liggande område innehåller mycket av intresse, alltså inte bara vulkanen Teide. Nästan hela detta centrala område är idag en nationalpark och besöks av flera miljoner turister varje år. Många vill fara upp på Teide, men även naturen vid Teides fot är mycket speciell och av stort intresse. Här finns också ett "museum" som berättar om områdets tillblivelse.

Vulkanen Teide eller på spanska El Teide, som skapades för omkring 150 000 år sedan är en aktiv, men för närvarande slumrande vulkan. När den eller andra delar av området kring Teide kommer att ha nästa utbrott vet man inte. Senast det var vulkanutbrott på Teneriffa var år 1909.

Men låt oss börja denna berättelse från början, d v s hur ön Teneriffa skapades enligt senaste källor.

Teneriffas tillblivelse - etapp 1

Teneriffa och Teide har en mycket gammal historia. Vi får gå tillbaka många miljoner år för att hitta början på denna historia. Skapandet av ön Teneriffa och så småningom tillblivelsen av Teide kan sammanfattas i fem etapper.

De blivande Kanarieöarna låg i begynnelsen i skärningen mellan de afrikanska och nord-amerikanska kontinentalplattorna och i skarven mellan dessa har en stor mängd öar sett dagens ljus, inte bara Teneriffa utan även Madeira, Azorerna och Island. Om vi ser till Teneriffas tillkomst gäller följande:

Teneriffa har en likartad utveckling som andra öar i oceanerna. Den första uppbyggnaden skedde genom att tre skilda små vulkanberg på oceanens botten bildades med bara drygt 50 kilometers avstånd mellan dem. Genom bristningar i markområdena började de första undervattenseruptionerna att ske för cirka 10 miljoner år sedan. Dessa undervattensutbrott med lavaströmmar av typen pillow lavas – klumpformad lava - höjde marken och sk shield- vulkaner bildades, som så småningom nådde upp till havsytan. Varje individuell shield-vulkan – vulkan med bred profil - har troligen byggts upp under en tidsperiod av tre miljoner år.

Lavaflöden från de tre shield-vulkanerna spreds i alla riktningar och möttes mellan dem och kom att bli basen för ön Teneriffa. Dessa tidiga lavaföden hade stor täthet och innehöll pyroklastiska basalter med stora mängder järn och mangan. Den fullständiga ön Teneriffa byggdes upp efter mängder av utbrott under cirka åtta miljoner år. I dag ses resterna av de tre ursprungliga shield-vulkanerna på Teneriffa som tre isolerade och djupt eroderade bergmassiv: Anaga i nordost, Teno i nordväst och Roque del Conde i söder.

Den andra etappen

Den andra etappen karakteriserades av ett relativt lugn i den vulkaniska aktiviteten hos de tre ursprungliga shield-vulkanerna. Nu hade de blivit en ö. Denna etapp som man beräknar varade i en miljon år, karakteriserades främst av nedbrytande krafter såsom sol, vind, regn och temperaturförändringar. Detta ledde till att de befintliga shield vulkanerna började brytas ner. Nu skapades en del av de bergskedjor och raviner, som man i dag kan se på Teneriffa.

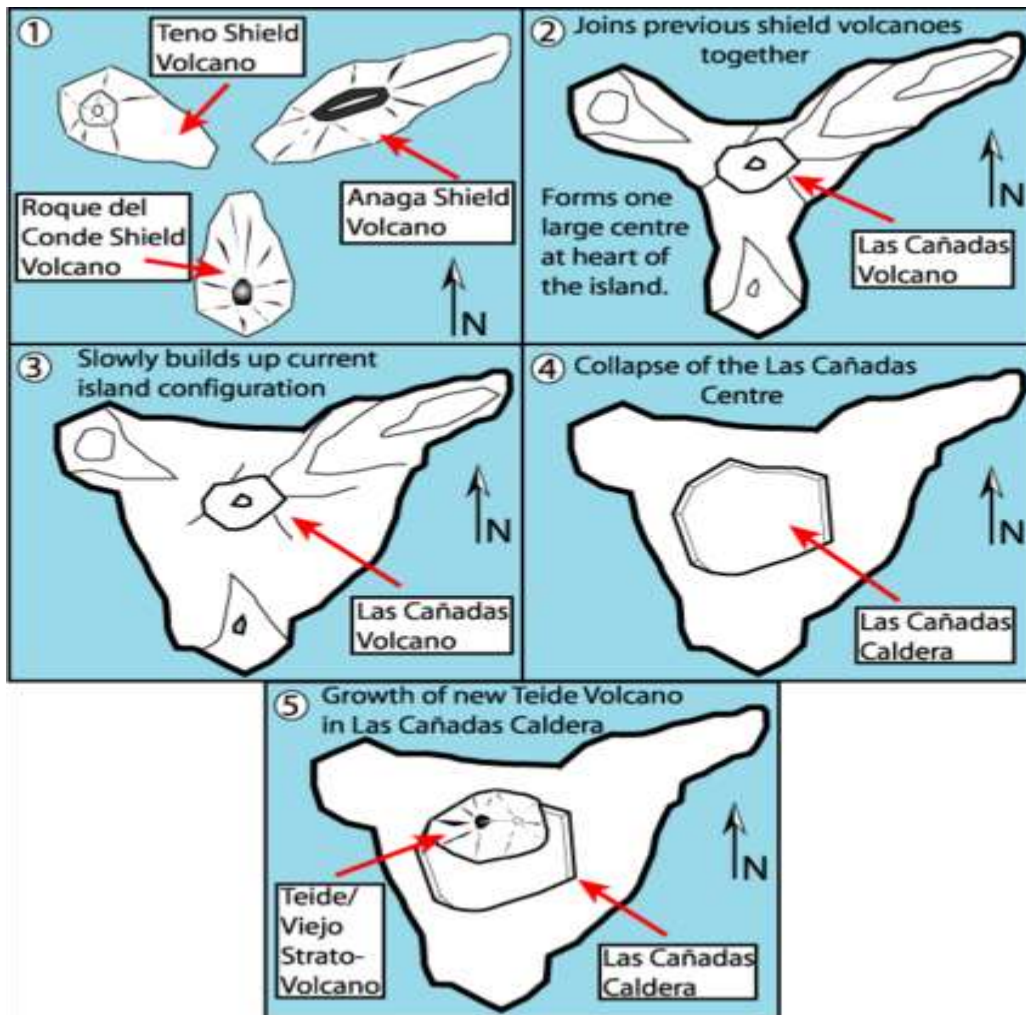
Detta aktiva avbrott i utvecklingen är typiskt för Kanarieöarna. La Gomera är för närvarande inne i ett sådant erosionsstadium.

Den tredje etappen

Efter denna lugna period startade den vulkaniska aktiviteten inom två områden. Den ena var uppbyggnaden av Anagas bergsmassiv och den andra som blev känd som Edificio Cañadas. Denna senare vulkanskapelse, som var ett resultat av en serie utbrott och kollapsar, bredde ut sig och förenade de bergsmassiv som skapades i de tidigare etapperna. Den mycket höga vulkanen som skapades på mitten av Teneriffa var huvudsakligen av basaltisk typ.

Man uppskattar att Edificio Cañadas som byggts upp mellan de tre shield vulkanerna under tidsperioden miocene, dvs för mer än 3 milj år sedan, kan ha haft en diameter på 40 km och en höjd över havet på minst 4.500 m. Det var alltså en väldig vulkan som täckte hela centrala Teneriffa. Förr i tiden kallades den Edificio Pre-Cañadas, men idag har detta namn tagits ur bruk.

Teneriffa började under den här tiden att få det geografiska utseende som det har idag. Många små vulkanrester kan ses över hela ön, t ex Guasaberget.

Teneriffas och Teides tillväxt

Den fjärde etappen

Formationen Edificio Cañadas genomgick flera kollapser och utvecklade en ny vulkan Cañadas I. Den var huvudsakligen basaltisk. Det var för 3,5 – 2,7 millioner år sedan. Denna skapelse växte på höjden av de stora mängder lavaflöden med pyroklast – luftburna partiklar och block -, som spyddes ut under många utbrott.

Vid en av kollapserna, som inträffade för 2,4 millioner år sedan, bildades Tigaiga. Ovanpå den inleddes uppbyggnaden av en ny stratovulkan, Cañadas II. Detta skedde för cirka 2,3 – 1,1 millioner år sedan. Under denna deletapp skapades de norra och sydvästra delarna av Teneriffa av pyroklastiskt material.

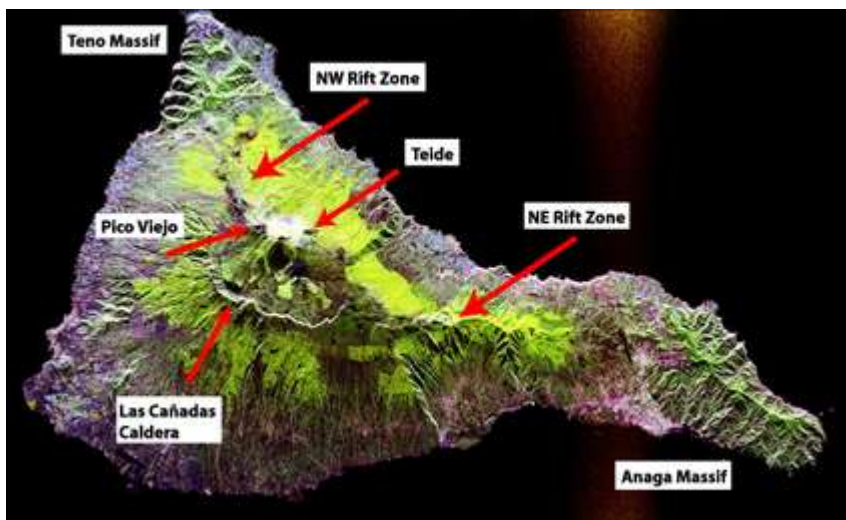
Edificio Cañadas

Men även Cañadas II kollapsade och i dess ställe skapades nya formationer av vulkanisk material, som kallades Cañadas III. Detta skedde under perioden för 1,20 – 0,15 miljoner år sedan. De explosiva delarna av dessa eruptioner och kollaps förändrade utseendet av vulkanområdet. Under den här destruktiva tidsperioden uppstod flera vulkaner inom Cañadas III-området och man tror att flera av dessa hade samma höjd som dagens Teide. Detaljerade kartor indikerar att några låg de i närheten av Guajara.

Under den här tidsperioden skedde också flera stora jordskred. De orsakades troligen av tyngden av de stora vulkanernas massa. Man beräknar att Güimardalen bildades för 0,8 milj år sedan av ett sådant jordskred och att Icod- och Orotavadalarna bildades för cirka 0,5 milj år sedan. Brottkanterna kan ses vid de branta bergsväggarna som finns kvar i södra calderan. Man beräknar att 100 kubikkilometer bergsmassa försvann ner i Atlanten.

Las Cañadas hade sitt sista skred eller kollaps för cirka 170 000 år sedan och då bildades dagens Caldera. Det uppstod en krater som var 16 km i östvästlig riktning och cirka 9 km i nord-sydlig riktning och som ligger på drygt 2 000 m höjd över havet. Man fick "la Caldera de Las Cañadas" med sin fantastiska topografi. Vid Guajara, på södra sidan av kratern, reser sig bergsväggarna nästan lodrätt till 2 715 m höjd.

Det finns flera teorier som beskriver skapandet av den 16 x 9 km stora calderan. Men nu tycks man vara överens om att den skapats av en serie allvarliga kollapsar och jordskred. Bevis för detta har påträffats genom observationer både på land och via maringeologiska studier i havet norr och söder om Teneriffa.

Satellitbild av Teneriffa med olika vulkaniska bergsmassiv redovisade. Bergskedjorna kan ses som bergsryggar löpande i NO och NV från Calderan.

Den femte etappen

För cirka 150 000 år sedan började den sista etappen i utvecklingen av Edificio Cañadas-vulkanerna. Då bildades bland annat de två stratovulkanerna Teide och Pico Viejo. De ligger på norra sidan av Las Cañadas del Teide, men representerar bara en liten del av den vulkaniska historien på Teneriffa. Stratovulkaner har konform och är höga.

Det var inte bara dessa två vulkaner som skapades eller har haft utbrott, utan även andra vulkaniska aktiviteter har berört Teneriffa under den här etappen. Bergsryggar och sprickbildningar har skapats och vulkaniskt lavamaterial har fyllt ut dalarna mellan t ex Anagas bergsmassiv i nordöst och Teide/Pico Viejo och mellan Tenos massiv (nordvästryggen) och Teide/Pico Viejo. Dessa utbrottsmaterial har partiellt även fyllt Cañadascalderan. Pico Viejo är yngre än Teide och hade ett utbrott 1798. Dessa vulkanutbrott hade i de flesta fall en basaltisk sammansättning även om bergsryggen i nordöst har fonolitisk porfyrgrått utseende.

Vulkanen Teide är 3 718 m högt, men om man ser till dess verkliga höjd, ligger den ca 7 500 över Atlantens botten. Teide är den högsta punkten i Atlanten och dessutom Spaniens högsta berg. Teide är också Europas högsta berg utanför Alperna.

Geomorfologiskt har det skapats två stratovulkaner inne i calderan - Teide och Pico Viejos. Tillsammans med Montaña Blanca bildar de det centrala vulkaniska komplexet. Åtskilliga lavaflöden från olika utbrott i området har skapat ett karakteristiskt månlandskap i calderan.

Calderan

Calderan, även känd som Las Cañadas, är en sedimentär slätt, som är belägen vid foten av närliggande bergsväggar och utgör Teides amfiteater. Las Cañadas-område är en av världens största vulkankrattar. Den har en elliptisk form och är 16 km där den är som bredast och 9 km där den är som smalast och rasbranterna hade en omkrets av 45 km av vilken endast 23 km är synlig, eftersom den norra väggen blivit begravd av senare utbrott.

Hela detta spektakulära geologiska landskap har skapats av en stor vulkanisk struktur - Edificio Cañada – som ursprungligen omfattade hela den centrala delen av Teneriffa. Denna Edificio växte på höjden över årtusenden genom tillskott av stora kvantiteter lavaflöden och pyroklast – luftburna partiklar och block, basalter, kvarts etc -, som spyts ut från många utbrott, som inträffade under en period på 3,5 miljoner år. Under perioden har också förekommit nedbrytningar och kollapsar av vulkanerna.

Roques de Garcia

Roque de Garcia är en populär visningsplats av calderan och Teide för turister. Det mest slående objektet vid Roque de Garcia är den raukliknande Cinchado klippan. Från utsiktsplatsen kan man se Teide och spektakulära klippformationer samt Ucanca-dalen, som är den största lavaslätten i nationalparken. Den sågtandade profilen av klipporna i Roque de Garcia beror på olika erosionsmotstånd hos de mineraler som byggt upp klipporna; mot regn och temperaturändringar, mot vind och is.

Nära hotellet National Tourist Parador finns en annan formation, Los Azulejos som med sin skarpa gröna färg drar till sig blickarna. Färgen är orsakad av koppar- och järnhydrat.

Mellan basen av startovulkanerna och amfiteaterns vägg finns ett vidsträckt fält av lava och pyroklast. Detta kommer inte bara från Teide /Pico Viejo utan också från andra vulkaners utbrott i området, t ex Cañada Blanca 2200 m, Chisquero 2365 m, Colmenas 2308 m och Montaña Rajada. Omgivningen kring dessa är små slätter eller flackt land av sedimentärt material. Dessa områden med mäktiga hav av lava kallades cañadas (bergspass eller stigar på spanska) då de var betydelsefulla passager för att leda boskap genom. Ursprungligen kallades detta område för Las Canadas del Teide.

Lavan från olika eruptioner har fyllt ut vidsträckta ytor av den ursprungliga sänkan med vulkaniskt material av olika slag och med olika kemiska sammansättningar och skulpterat ett spektakulärt landskap av tydligt kaos. Lavaflödet har ibland format slaggfält kända som malpaises eller dåligt land. På andra ställen har lavan flutit nerför sluttningarna eller runnit över gamla vulkaner eller format tungor eller enorma block, som t ex Valle de las Piedras Arrancadas (Brutna stendalen) nära Montaña Rajada.

Runt vulkanerna kan ses stora anhopningar av pimpsten med gulaktiga och vita nyanser som t ex vid Montaña Blanca eller som koner av aska och slagg i varierande färg från rött till svart beroende på olika processer vid oxidationen. Man kan även finna obsidian nära Montaña Rajada, vilket är ett skinande blankt vulkaniskt glas. Obsidian var råmaterial för guanchernas stenindustri och som de använde för att göra ett skärverktyg. Guancherna kallade dem tabonas.

Nationalparken är ett mycket speciellt landskap med färgtoner i gult, rött och grönt. Stelnad lava har skapat svarta klippformationer med fantastiska utseenden. Las Cañadas brukar kallas månlandskapet. Detta har gjort att man spelat in en del filmer uppe i calderan, t ex Furia de Titanes och Apornas planet. En del av den eroderade sanden finns i olika färgnyanser och får endast tas av konstnärer som t ex gör gatudekorationer i Orotava.

Via lavans färg och struktur kan man avgöra från vilken period den kommer. Höga basalt-klippor tillhör den äldsta geologiska perioden. Den bruna pimpstenlavan kommer från mittperioden och den mörkbruna lavan i malpais-området tillhör den yngsta perioden.

Den högsta toppen i amfiteatern Las Cañadas är El Alto de Guajara som är 2 718 m.

Guancherna och Teide

Det folk som bodde på Teneriffa när spanjorerna i slutet på 1400-talet tog över Teneriffa var guancherna. För dem var vulkanen en helig plats. Guancherna trodde att Echeide, dvs Teide, höll upp himlen. Enligt fornspansk tolkning betydde namnet Echeide helvetet. Och enligt guanchisk tro bodde en hotfull figur eller djävulen – Guayota - i vulkanen och han kunde lämna den och göra människornas liv till ett helvete.

Enligt legenden kidnappade den illasinnade Guayota sol- och ljusguden Magec för guancherna och stängde in honom i det inre av vulkanens totala mörker. Detta ledde till att guancherna bönföll Achaman, deras främste himlagud om hjälp. Achaman lovade att besegra Guayota och befria solguden Magec från dess fångenskap och tillsluta munnen på Echeide, d v s krateröppningen på berget.

Andra författare med nya tankar påstår att Teide för guancherna skulle vara en bas för Axis Mundi-tron. De många gömställena som påträffats i bergsgrottor med arkeologiska rester av stridsverktyg och keramik har uttolkats som rituella förråd för att göra motstånd mot någon ond och argsint varelse.

Den vitaktiga färgen på Teides övre del har kallats för Pan de Azúcar, sockerbullen. Redan i gamla tider talade sjömännen om El Teide som ”himmelspelaren”. Romarna kallade ön för Nivaria, därför att det ibland fanns snö på vulkanen. Det faktiska namnet på Teneriffa har en klar relation till vulkanen Teide, då tene betyder berg och -ife vit och blir genom att lägga till ett r Tenerife.

Guancherna tillbringade somrarna på Calderan, bl a Ucanca slätten, med sina betande får och getter. Flockarna vaktades av hundar, som begrovs tillsammans med guanchen.

Vulkanutbrott i modern tid.

Under historisk tid har det förkommit ett stort antal vulkanutbrott på Teneriffa. Men inga har haft sådan våldsamhet som det som skedde vid skapandet av calderan. De flesta av utbrotten har skett med utflöden mot Santiago eller mot sprickbildningarna i nordväst. Dit räknas utbrotten från Boca Cangrejo år 1492, Montaña Negras 1706, Narices del Teide eller Chahorra 1798 och El Chinyero 1909.

Lavautflöden mot Cordillera Dorsal eller bergskedjan mellan Anaga och Teno kom från Siete Fuentes och Fasnía åren 1704 och 1705. En del av flödet drog även österut.

Det stora utbrottet den 5 maj 1706 kom från Montaña Negras norr om Teide och drog i väg mot Santiago och ödelade dåtidens huvudhamn på Teneriffa – Garachico – samt åtskilliga mindre byar i dess väg.

Det senast kända stora utbrottet som skedde inom gränserna för nationalparken inträffade på den västra sluttningen av Pico Viejo eller Chahorra den 9 juni år 1798. Det pågick i 3 månader. Eruptivt material – cirka 12 milj kubikmeter skåva lava - spyddes ut ur en spricka som var nästan en kilometer lång och täckte en yta på nästan 5 kvadratkilometer och sköljde nästan över Las Cañadas vallar vid Boca de Tauce, en av de lägsta punkterna på amfiteatern. Historiskt sett är utbrottet 1798 intressant, då utbrottet kom från ”Teides” bergsrygg – Narices del Teide - eller den västra flanken av Pico Viejo. I dag syns de mörka lavafälten längs vägen mellan Vilaflor och Chio.

”Teide” hade sitt senaste utbrott den 18 november 1909 från El Chinyero cirka 15 kilometer väster om Teide. Chinyero ligger endast 1560 m över havet. Lavautbrottet varade i 9 dagar och drog sig mot Santiago i den nordvästra sprickan av ön. Prästerskapet i Santiago försökte stoppa lavautflödet genom att ta ut sina helgon från kyrkan och sätta dem framför lavaströmmen. Kyrkan och samhället klarade sig. Många teneriffabor for upp till utflödesplatsen för att se skådespelet.

Kratern vid El Chinyero

När Christoffer Columbus år 1492 seglade förbi Teneriffa mot Nya Världen nämnde han i sina dokument om ”en stor brand i Orotava dalen” den 24 augusti 1492. Detta har tolkats som att han sett ett vulkanutbrott från Teide. Tyvärr har bl a radiometrisk datering ej stött detta. Emellertid skedde ett utbrott från vulkanen Boca Cangrejo 1492 .

Utbrottsplatsen ligger på nordvästra Teneriffa.

Det finns uppgifter om att det varit vulkanutbrott ännu tidigare på Teneriffa. Några är säkra – t ex de från åren 1430 och 1396, andra är ej bekräftade t ex de från åren 1444 och 1341. Vid ett av dessa kan Teide ha varit inblandat. En av de mest explosiva eruptionerna, som berörde det centrala centret kring Tedde, skedde från Montaña Blanca omkring år 2000 före Kristus.

Kan Teneriffa få nya utbrott?

Ön Teneriffa är i sig själv den tredje största vulkaniska oceanön i världen med hänsyn till dess volym. Och Teide är den tredje högsta vulkanen. Teide och området kring vulkanen är ett instabilt område och ligger troligen närmare ett utbrott än andra stora oceanvulkaner. Teideområdet har av United Nations Committee for Disaster Mitigation fått namnet Decade Volcano, eftersom det har haft återkommande nedbrytande utbrott och ligger nära flera stora samhällen bl a Garachico, Icod de los Vinos och Puerto de la Cruz.

Även om Teideområdet för närvarande är sovande, finns det skäl att tro att ytterligare eruptioner och pyroklastiska flöden är möjliga. Mellan maj och juni år 2004 registrerades cirka 200 små seismiska utslag (varav 5 kändes av befolkningen) och detta gav upphov till stort intresse bland geologer och vulkanologer. De flesta utslagen hade sitt epicentrum längs den nordvästliga sprickzonen och i sundet mellan Teneriffa och Gran Canaria. Det senare låg på 3 - 4 km djup.

I januari 2005 uppmättes seismiska aktiviteter i vulkanen Teide, men inga markrörelser kändes. Många vulkaner har en sådan seismisk aktivitet innan ett utbrott. Toppen av Teide har många små aktiva sk rökhål, som ger ifrån sig koldioxid och andra gaser bl a svavelväte. Vid de seismiska aktiviteterna 2005 steg utsläppen för de båda gaserna från 75 till 354 ton per dag resp från 35 till 152 ton per dag. Utsläppen är nu åter nere på normal nivå. Alla seismiska utslag i zonen Teide/Pico Viejo var av låg intensitet och troligen orsakade av magmarörelser.

På grannön La Palma har man haft två allvarliga vulkanutbrott under 1900-talet; det första år 1949 och det andra 1971.

Grottor på Teneriffa

Under ett vulkanutbrott har massor av lava etc spytt ut ur vulkanens inre. När utbrotten upphört och marken kallnat har det under vulkanen bildats en massa håligheter och grottor. Det finns massor med grottor på Teneriffa av vilka en del kan besökas t ex Cuevas Negras på 2 150 meter höjd över havet eller Cueva de los Roques (2 300 m). Grottorna har ofta en säregen flora och fauna.

I grottornas håligheter samlas regnvatten och vatten från smält snö. En del av detta vatten kommer också från den fukt som t ex pinjeträden samlar på sig under natten och som sedan droppar från barren ner i marken. Denna fukt samlas i stora vattenbassänger inne i berget.

Teneriffaborna har under många hundra år känt till dessa vattenförekomster och har byggt vattenledningar – levador - från dessa längs bergssidorna för att bevattna sina fält nere vid kusten och för att ge djur och sig själva dricksvatten. Den underjordiska grottgången vid t ex Los Cochinos grävdes fram för omkring två hundra år sedan för att fånga upp vatten från vulkanområdena. Gången är tre kilometer lång, 190 centimeter hög och 180 centimeter bred. Den har inte varit öppen för allmänheten sedan 1964.

I dag finns flera stora vattenverk runt om på Teneriffa som t ex i Vilaflor, där man buteljerar vattnet från vattenkällorna, som ligger under berget Fuente Alta. Företaget Aguas de Vilaflor startade sin verksamhet 1975 och ligger 1 400 m över havet. Namnet på vattnet är Fuentealta eftersom vattenkällorna finns under berget med samma namn.

Det kan vara livsfarligt att besöka dessa underjordiska gångar. Sex personer hittades döda i en sådan grottgång 2007. De hade troligen drabbats av syrebrist. Vid ett annat tillfälle räddades 23 personer ur grottsystemet i Los Silos. Man tror att vandrarna tog miste på vägen; de skulle egentligen ha varit på väg till en närbelägen grotta. I gruppen fanns både spanjorer och utlänningar.

Resa till Calderan/Teide

Det är lätt att ta sig upp till Teide eller Las Cañadas på över 2000 m höjd. Det går slingriga vägar dit från såväl söder – Los Cristianos - som från norr – Orotavaldalen - och öster – Santa Cruz. Ett sätt att ta sig dit är att åka bil, men det går också att ta lokalbussen upp till kratern eller till linbanestationen. Ett annat sätt att ta sig dit är att fara med någon av de många guidebussturer som bl a besöker Teideområdet. Tyvärr kan vägen upp vara spärrad av snö vintertid. Vulkanen Teide inklusive hela Las Cañadas är skyddade som nationalpark, Parque Nacional de las Cañadas del Teide.

På vägen upp till Calderan/las Cañadas från t ex Vilaflor far man genom en tät skog av tallsläktingen pinjeträet med långa barr. När man når upp till cirka 2 000 m ö h ligger på vänster sida av vägen en camping- och rastplats – Las Lajas. Där har man gjort i ordning ett antal grillar i vilka man kan göra upp eld och tillaga medtagen mat, och det finns bänkar och bord, där man kan sitta och äta. Det finns även vattenkranar och toalett. En motsvarande camping- och rastplats finns på vägen från Chio mot Teide. Den ligger på cirka 1450 m höjd.

På vägarna till och från Teide finns många utsiktsplatser, som ger en fantastisk bild av den nedanför liggande naturen och samhällena och ibland kan även grannöarna skönjas. Vägen har varit körbar sedan 1961.

Om man kommer från söder och far ner mot kratern möter man nere på Calderan många fantastiska sevärdheter. Genast väster om vägen ligger ett enormt svart lavafält, som sett så ut i två hundra år och mot öster höjer sig kraterkanterna skräckinjagande. De ligger flera hundra meter högre än Calderan, som ligger på cirka 2 000 m höjd över havet. Vid Guajara når väggen upp till 2 717 m över havet.

De första byggnader man ser i Calderan är Paradoren (hotellet) och ett kapell på höger sida av vägen. I hotellet finns också den organisation - Nacional de las Cañadas del Teide - som svarar för nationalparken och dess skötsel.

Efter att ha passerat vägen till Paradoren går en väg in till vänster där mängder med bilar och bussar samlats. Det är den berömda och välbesökta utsiktsplatsen Roque de Garcia. Den har märkliga rester från de stora omvälvningarna som skett på calderan. Härifrån kan man se Teide och lavafälten i Ucanca-dalen från Pico Viejos utbrott 1798, men också flera nyckfulla lodräta klippformationer som t ex La Catedral och Rocque Cinchado. Här gör alla turistbussar stopp för fotografering.

I mitten på detta synbart sterila kraterlandskap reser sig Teide och bakom Teide Pico Viejo. Teide har linbana upp mot toppen. Även hit går busslaster med turister. De flesta vill fara upp med linbanan till 3 555 m höjd över havet. Att gå den sista biten upp mot toppen av Teide kräver tillstånd. Linbanestationen har även restaurang och sovenirbutiker för köplystna.

Men det finns också gamla vulkantoppar som eroderat nästan helt. Detta gäller t ex Montaña Blanca, Colmenas, Chisquero och Abreo. Vid sidan av förunderliga magmafält och stora sandfält av eroderad pimpsten m m, kan man även se en del blommor och buskar som är anpassade till denna höjd. Exempel är busken Retama del Teide, som växer i det gula pimpstensgruset.

El Roque Cincado

Innan man kommer till El Portillo åker man över en stor sandöken skapad av starkt eroderad lava. Denna sand har klara färgskiftningar beroende på sandens kemiska sammansättning. Konstnärer i Orotava använder sanden för att åskådliggöra religiösa motiv. Det månlika landskapet på calderan har lockat till ett flertal filminspelningar.

På calderan finns flera grottor som går att besöka, t ex Cuevas Negras på andra sidan av Teide och Cueva de Diego Hernandez som ligger nedanför Portillo de la Villa.

Det finns även ett antal byggnader värda att besöka utöver de som tidigare nämnts. Om vi förflyttar oss till byn Portillo de la Villa, där vägarna från Teide skiljer sig åt – en till Orotava och en till Santa Cruz - finns dels ett ”museum” som bl a beskriver Teides utveckling och dels ett antal barer och restauranger.

Nationalparken

Myndigheterna på Teneriffa och i centrala Spanien började tidigt inse att området ovanför trädgränsen borde få status som nationalpark. Och redan år 1954 grundades El Parque Nacional de las Cañadas del Teide bl a för att minska förslitningen av det mycket sevärda området. Parken omfattade då 136 kvadratkilometer. Det är den största och äldsta nationalparken på Kanarieöarna.

I mars 1981 fick parken en speciell juridisk jurisdiktion och år 1989 erkände Europarådet nationalparken genom ett Diploma Europeo. Många ville att området även skulle bli klassificerat som ett världsarv och genom flera initiativ lyckades man få parken godkänd som mänsklighetens världsarv – Patrimonio de la Humanidad - av UNESCO den 28 juni 2007. Parkens storlek var nu nästan 190 kvadratkilometer. Den är Spaniens mest besökta nationalpark med mer än 3 miljoner besökare årligen.

Utanför parkens gränser ligger Parque Natural de Corona Forestal. Den har en area av 46 kvadratkilometer och ansvarar för bl a pinjeskogens skötsel. Utöver skogsvegetation kan man i parken se flera arter av t ex euforbia och sävenbom.

Vulkanen El Teide dominerar parken och dess högsta topp når upp till 3718 meter, vilket gör den till Spaniens högsta berg. Kratern på toppen mäter 80 meter i diameter. Heta gaser, som kan vara så heta som 90° Celsius, blåses ut från ”ventilationshål” i kratern och i sluttningarna.

Centro de Visitantes de Cañada Blanca, som ligger i en flygel till hotellet – Teide Parador Hotel - finns kontoret som administrerar parken. Kontoret är öppet mellan klockan 9:00 - 16:00 och har telefon 922 373 391.

Där kan man få information om människans relation till denna speciella miljö, om de olika framsteg som har skett inom parken, bl a utvecklingen av seder och bruk och om den arkeologiska rikedom som finns i nationalparken. Det finns också en långa lista på forskare som sedan 1700-talet har studerat utvecklingen av vulkanerna, dess flora och fauna och det vetenskapliga intresset för denna del av Teneriffa, som alltid har varit omfattande. I centrets bibliotek kan man studera topografiska kartor och läsa böcker med teman som berör parken.

Tyvänn var kontoret stängt på grund av ombyggnad vintern 2009/2010, så ovan angiven information kan endast fås på Parque National del Teides kontor i Santa Cruz. Telefonnummer dit är 922 290 129.

Från parkens tillfälliga kontor eller från parkkontoret vid Portillo Alto kan man delta i ett stort antal guide turer till fots i parken. Dessa turer är gratis och kan vara från 25 minuter till nio timmar. Man måste dock i förväg ha ringt och reserverat tid för dessa. Telefon för reservation av deltagande är 922 290 129 i Santa Cruz, mailadress pnteide@teleline.es. Kontoret vid Portillo kan ses som ett ”museum” över den vulkaniska aktiviteten på Teneriff.

Alldeles i utkanten på parken ligger ett meteorologiskt och astrofysiskt observatorium. Det ligger på berget Izaña. Om man vill vandra uppför Teide finns ett vandrarhem halvvägs upp för Teide, där man kan övernatta.

Hotell och kapell

Besökscentret är en mindre del av Parador de Cañadas del Teide. Hotellet är ett statsägt ”lyx”-hotell, som skall värna om ett nationellt och konstnärligt arv. Det ligger på över 2 000 m höjd över havet med en utsikt över ett mycket ovanligt och primitivt landskap. Hotellet är en av mycket få byggnader i Las Cañadas.

Hotellet är byggt på 1960-talet men är renoverat 1996 och är möblerat i en traditionell ren spansk stil med mörka träinteriörer och har en öppen spis i sällsrummet. Teide Parador hotell har 28 tvåbäddsrum, sex rum med dubbelsängar och ett enkelrum och två sviter. Alla rum har badrum och telefon, satellit-TV och minibar. Man har också centralvärme, bastu och en uppvärmd pool. Små konferenser kan hållas och några rum är anpassade för handikappade.

Hotellet har restaurant och bar. Maten är influerad av det bästa kanariska köket med specialiteter som Puchero canario (en stuvning), Conejo al salmorejo (en rätt med kaninkött) eller Papas arrugadas con mojos. Till detta serveras olika röda och vita Teneriffaviner. Telefonnummer till hotellet är 922 374 841 och mailadressen canadas@parador.es.

Utanför Teide Parador hotell ligger ett litet kapell – Capilla de la Virgen de las Nieves. Det är tillägnat Nuestra Señora de las Nieves. Kapellet är öppet för mässor söndagar och vissa helgdagar klockan 13.00. Kapellet tillhör katolska kyrkan i Orotava.

Parador de Cañadas del Teide

Teide

Teides topp har Teneriffas högsta punkt – 3 718 m över havet – och Teide är även Spaniens högsta berg. Referenspunkten ligger 3 m lägre. Vulkanen bestogs första gången år 1582 av Sir Edmund Scory. Teide kom till under flera tiotal år för cirka 150 000 år sedan. Den något yngre grannvulkanen Pico Viejo (gamla toppen) hade ett utbrott 1798. Man tror att Teide hade ett utbrott under 1400-talet, dock ej 1492. Teide utsågs år 2007 till en av Spaniens tolv klenoder.

De släta pimpstenssluttningarna lockar många till ett besök. Man upplever att Teide är en stabil vulkan och många vill se utsikten från bergets topp och därför byggdes en linbana uppför vulkanen redan i slutet av 1960-talet. Den tar en nästan ända upp till toppen. Dagens kabinbana är öppen alla dagar mellan klockan 09.00 – 16.00. Kabinbanan är stängd vid för stark vind eller eljest dålig väderlek. Kom ihåg att Teide vara täckt av snö på vintern.

Kabinbanans startpunkt ligger på 2 356 m över havet och vid startpunkten finns förutom långa köer – framförallt på sön- och helgdagar – även en kafeteria/restaurang och souvenirbutik. Varje kabinvagn tar 38 passagerare och restiden till ändstationen är 8 minuter. Då når man upp till 3 555 m över havet (eller 163 m från toppen). Vid ändstationen La Rambleta är utsikten över Teneriffa fantastisk, men här uppe kan det också vara kallt. En resa med kabinbanan är inte billig; för personer med residencia på Teneriffa är priset 12 euro för vuxna och 8 euro för barn, för andra 25 resp 12.50 euro.

Beroende på den höga höjden vid ändstationen är syretillgången lägre än vid havsnivå. Detta kan orsaka att människor med hjärt- eller lungbesvär kan bli yra i huvudet eller utveckla bergssjuka och i extrema fall bli medvetlösa. Den enda behandlingen är att återvända till lägre nivåer för att akklimatisera sig.

Teides topp kan nå antingen genom att man går stigen Teleforo Bravo från kabinbanans ändstation eller att man vandrar hela vägen uppför berget, som går bakom Montaña Blanca från genomfartsleden TF 21. Startplatsen på cirka 2 150 m ligger någon kilometer längre bort från infarten till kabinbanan. För den som vill nå Teides topp ovanför linbanans slut krävs särskilt tillstånd. Detta kan sökas på Oficinas del Parque Nacional i Santa Cruz. Telefonnummer dit är 922 290 129 eller mailadressen teide@oapn.mma.es.

Mot Teides topp

Beger man sig till fots uppför Teide skall man vara medveten om lukten av svavel, som kommer från åtskilliga små ventilationshål i marken. När man är på toppen och tittar ner i det gulgröna djupet av Teides krater kan fantasin föra en långt bort. Från La Rambleta kan man också promenera till Pico Viejo. För detta krävs inget tillstånd.

På den lättgångna stigen upp mot Teides topp kan man stanna vid flera utsiktsplatser, bl a La Fortaleza, och se den svarta lavan i Ucanca-fältet från tidigare eruptioner eller Orotavadalen eller Tenomassivet. Härifrån ser man också byggnaderna av det astrofysiska observatoriet i Izaña.

Vandrar man till fots uppför Teide kan man också göra ett nattstopp på El Refugio de Montaña Altavista. Det är ett vandrarhem på 3 270 m höjd, som kom till redan 1892 för de vandringar man gjorde upp till Teides topp. I dag har Refugion plats för 60 vandrare och har kök, sovrums och toaletter. Att bo över där en natt kostar 20 euro. Härifrån har man en vidunderlig utsikt och man kan se och höra fåglar, men även se blommor. Teide-violens kan ses ända upp till 3 200 m höjd och Teides belliser ännu högre upp.

Man kan även bestiga Pico Viejo, som är något lägre än Teide (3 135 m). Där kan man se den 800 m långa kratern Montaña Chahorra från utbrottet 1798, som ligger på 3 104 m höjd. I månader spydde den ut lava genom håligheter som kallas Las Narices del Teide.

Blommor och buskar

Åker man buss eller bil upp till Teide eller Las Cañadas passerar man igenom stora pinjesskogar. De finns på mellan 1 000 – 2 100 m höjd över havet och täcker de översta sluttningarna av den gamla vulkanen. Den alpina trädgränsen är här 1 000 m lägre än på andra berg på samma latitud. En fördel med pinjeträden (*Pinus Canariensis*) är, att om det har varit en skogsbrand, så klarar sig som regel träden och kommer igen med svarta stammar. Pinjetrådets barr kan vara upp till tre decimeter långa och träden blir normalt 35 – 40 meter höga. Barren användes tidigare som packningsmaterial.

På högre höjder som t ex i Las Cañadas skapar calderan tillräckligt skydd för mer ömtåliga växter som t ex kanarieöarnas ceder (*Juniperus Cedrus*).

Calderan saknar inte övrig växtlighet. I nationalparken finns 168 växter representerade. Av dessa är 58 ansedda som endemiska på Kanarieöarna och 12 örter finns endast i nationalparken på Teneriffa. Just nu är enligt Catalogo Nacional de Species Amenazadas tre växtarter i fara för utrotning och tolv till är i ett känslig stadium. Växtligheten har studerats av kända vetenskapsmän som t ex Alexander von Humbolt och svensken Eric R Sventenius.

I nationalparken är växterna specialutvecklade för det subtropiska klimatet på calderan. De har anpassat sig till de hårda miljöbetingelser som erbjuds på den höga höjden, d v s intensivt solljus, extrema temperaturvariationer och brist på fukt året runt. Anpassningen har gjort att några arter är halvklotformiga, andra är ludna eller vaxartade för att skydda den utsatta bladytan. Dessutom har växterna en hög blomproduktion. Blomningen sker i ljusa färger under den sena våren eller tidiga sommaren d v s i månaderna maj och juni. När lavaflödet på vulkanernas sluttningar vittrat sönder har bildats en tunn men mycket näringsrik och mineralrik jord.

Till de tre mest välkända växterna på calderan brukar räknas Teide-ginsten (*Spartocytisus Supranubius*) som har vitrosa blommor, Teide-violen (*Viola Cheiranthifolia*) som är en botanisk raritet, som har acklimatiserat sig på Teides torra pimpstenssluttningar och växer ända upp till 3 200 meters höjd. Den är parkens emblem och stolthet. Den tredje är blåelden (*Echium Auberanum*) som växer i lösgruset på Calderan. En växt som kan påträffas på nästan 3 600 m över havet är Teide bellisen (*Argyranthemum Tenerifae*)

Tajinaste Rojo

Även om den vita Teideginsten är den mest dominerande örten på calderan skall nämnas ett par arter till; lackviolens (*Erysmum Scoparium*) som har vita och violetta blommor, men framförallt

Teneriffas stolthet Tajinaste rojo (*Echium Wildpretii*) vars tusentals eldröda blommor formar en pyramid på upp till 3 meter. De blommor på våren/sommaren och är ganska fula och torra när man ser dem på vintern utefter landsvägen. Om man vill kan det räcka att fara upp till Vilaflor och se Tajinasten blomma.

Vidare bör nämnas busken Jara de las Cañadas (*Cistus Osbeckiaefolius*) och guanchernas rosenbuske (*Bencomia Extipulata*) samt den sparsamt förekommande örten *Helianthemum Juliae* med gula blommor. Rosenbusken är i en allvarlig situation, då dess antal inte överstiger 50 exemplar. Även Teide Edelweiss (*Gnaphalium Teydeum*) försöker man få fram flera exemplar av.

Djur

Nationalparken innehåller även en stor mängd ryggradslösa djur. 70 stycken finns i parken och av dem är 30 stycken endemiska. De ryggradslösa djuren omfattar spindlar, skalbaggar, tvåvingar och steklar.

I Teides nationalpark finns endast en begränsad mängd ryggradsdjur. Tio fågelarter har sina bon i parken. Bland dessa kan nämnas den blå bofinken (*Fringilla Teydea Teydea*), som är unik för Teneriffa, Berthelots piplärka (*Anthus Bertheloti Bertheloti*) och den vilda canariefågeln (*Serinus Canaria*) samt en speciell tornfalk (*Falco Tinnunculus Canariensis*). Man kan även se uvar, korpar, sparvhökar och enfärgade tornsvalor på undangömda platser.

Tre endemiska reptiler finns i parken – kanarieöarnas ödla (*Gallotia Galloti Galloti*), vägg-geckon (*Tarentola Delalandii Delalandii*) samt ödlan (*Chalcides Viridanus Viridanus*). Inga av dessa är giftiga.

Chalcides viridanus

De enda infödda däggdjuren som finns i parken är fladdermöss, där den mest vanliga är Leislers fladdermus (*Nycatalus Leisleri*). Andra däggdjur som kan påträffas är moufflonfår, kaniner, husmöss, svarta råttor, vildkatter och den algeriska igelkotten, vilka på olika sätt har förts in till parken. På sommaren avskjuts djur, som ej tillhör parkens inhemska djurvärld.

El Portillo

Vid det lilla samhället El Portillo delar sig vägen - TF 21 - från Teide dels i en väg till Orotava och dels i en väg till Santa Cruz/Güimar. I byn finns flera ganska dyra restauranger och barer, som erbjuder sina tjänster hela dagen.

Men här finns också El Portillo Centro de Visitantes. Det är nationalparkens andra kontor på calderan. Det ligger på 2 100 m höjd över havet och består av dels ett "museum" och dels en

botanisk trädgård. Centret är en av Teneriffas huvudattraktioner och är öppet mellan 09.00 och 16.00. Telefon nummer till centret är 922 35 60 00.

I Portillos besökscentrum kan man få se olika historiska aspekter på flora, fauna, geologi och klimat. Här har man t ex återskapat det inre av ett vulkaniskt lavarör, som man går genom, och man kan också följa de interaktiva elementen i vulkanen och se olika lavasorter, från lätt pimpsten till tung basaltisk lava.

Här kan man även se en elva minuter lång film om Teneriffas skapelse – El Vulcan Dormiendo. Filmen avviker i detaljer från den bild, som givits i denna beskrivning. Syftet med centret är att lära ut hur Teide skapades. Det inkluderar också information om nationalparken och dess världsarv.

Solpaneler täcker hela taket på centret för uppvärmning och elproduktion. Dessutom finns en expedition, där man kan få tips om guidade turer till fots samt en souvenirbutik.

Annexträdgården med byggnader intill centret täcker ett område på cirka 4 hektar. Avsikten med trädgården är att ställa ut, undersöka och mångfaldiga den inhemska floran på Teneriffa t ex via fröbanker etc. I trädgården finns 75 % av de växtarter som finns i nationalparken. Tyvärr är trädgården föga intressant under vintern och bör besökas på försommaren.

El Portillo Centro de Visitantes

Några arter som finns här är t ex Teides luktviole, som normalt inte aklimatiserar sig i denna zon, därför att den behöver en högre höjd. Trädgården disponerar ett forskningssystem för bevakning av olika örter samt ett program för återvinning av arter som är i fara för utrotning. Många arter är hotade bl a genom mänsklig influens och införandet av nya arter. Man försöker även kasta ljus på framtidens känsliga ekosystem.

Observatoriet

Strax utanför nationalparken på vägen ner mot Santa Cruz ligger Observatorio del Teide. Det grundades redan 1959. Observatoriet ligger på berget Izaña som är 2 357 m högt.

Observatoriet är ett astrofysiskt och meteorologiskt observatorium och har beträffande det astrofysiska arbetet visst samarbete med Sverige. Man har ett 10-tal olika teleskop i olika

byggnader och man studerar framförallt solens inre. Man samlar också in olika väderdata var 15 minut för väderprognoser.

Man har ett besökscenter, men det kan vara svårt att få tid för ett besök där. Telefonnummer är 922 29 110 och mailadressen teide@ot.iac.es.

Det mesta av den information som lämnas i denna artikel är hämtad från olika spanska, engelska och svenska artiklar hämtade på nätet under huvudbegreppet Teide.

Bengt L Sjöberg

Asociación Club Escandinavo Sur